

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОММА Билтен

Broj
Број
Number **174/175**

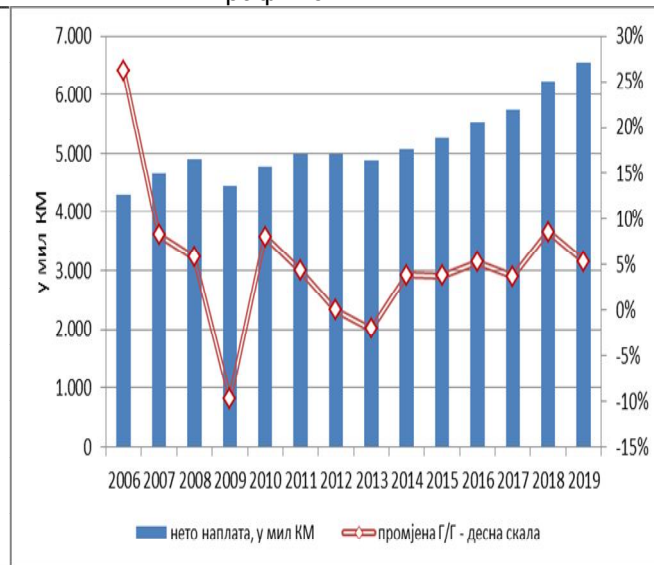
Уз овај двоброј

У децембру 2019. је настављен тренд раста прихода од индиректних пореза. Према прелиминарном извјештају о готовинском току на јединствени рачун УИО у децембру 2019. је наплаћено 692,1 мил КМ бруто прихода од индиректних пореза, што је за 72,2 мил КМ више него у децембру 2018. Исплате поврата су биле за 4,2 мил КМ мање од исплата у истом мјесецу 2018., те је нето ефекат наплате прихода износио 76,4 мил КМ (Графикон 1, "мјесечна наплата"). На нивоу 2019. године наплаћено је 390,1 мил КМ бруто прихода више него у 2018, док је поврата исплаћено 69 мил КМ више него 2018. У коначници, нето наплата је била већа за 321,1 мил КМ више него у 2018. (Графикон 1, "кумулатив").

Графикон 1

Графикон 2

Преглед годишње номиналне наплате (Графикон 2, скала лијево) показује да је номинално у 2019. наплаћен рекордан износ прихода од индиректних пореза од оснивања УИО. Стопа раста нето прихода од индиректних пореза од 5,2% у 2019. је на нивоу стопе у периоду 2014-2017 (Графикон 2, скала десно), док висока стопа раста у 2018. представља изузетак због измјене акцизне политике у БиХ у тој години.

др.сц. Динка Антић
шеф Одјељења

Садржај:

Мјесечне флукуације прихода од индиректних пореза	2
Кафа као акцизна роба у земљама Европске Уније и у Босни и Херцеговини – II дио	16

техничка обрада : Сулејман Хасановић, ИТ сарадник
лектор : Дарија Комленовић, проф. англистике

Мјесечне флукуације прихода од индиректних пореза

(Припремила: Александра Регоје, стручни савјетник – макроекономиста)

Овај прилог представља наставак анализе мјесечне динамике пуњења Јединственог рачуна УИО, представљеној у Билтену бр. 92 у марту 2013. године. Основна сврха наставка анализе је извођење закључака о томе колико је промјена структуре индиректних пореза која се десила у међувремену утицала на мјесечну динамику њихове наплате, имајући у виду разлике у прописаним роковима за измирење појединих врста обавеза.

Увод

Мјесечна динамика наплате прихода од индиректних пореза је од изузетног значаја за динамику пуњења буџета нивоа власти у БиХ, с обзиром да динамика расподјеле прихода са Јединственог рачуна УИО зависи од исте, а посебно имајући у виду високо учешће индиректних пореза у финансирању буџетских корисника. Према подацима Међународног монетарног фонда (ММФ), 43% консолидованих прихода свих нивоа власти БиХ у 2016. години је потицало од индиректних пореза, док је удио индиректних пореза у пореским приходима износио чак 83%.¹ Иако је динамика мјесечног пуњења буџета Институција БиХ изузетак, јер не зависи од динамике мјесечног пуњења ЈР УИО,² треба напоменути да цјелокупан износ пореских прихода Институција БиХ потиче од индиректних пореза.

У наставку ћемо видјети да мјесечне осцилације индиректних пореза највише зависе од сезонских фактора. Овдје се не мисли само на климатске услове него и на институционалне факторе. Институционални фактори подразумијевају све календарске одредбе које утичу било на висину потрошње у одређеном периоду (празници, годишњи одмори и сл.), било на вријеме уплате пореза (прописани рокови плаћања обвеза). Ипак, мјесечна динамика индиректних пореза некада значајно одступа од њихове сезонске шеме. До тога могу довести бројни фактори, а најважнији су: економски токови, административни фактори, пословне политике великих компанија, остали календарски фактори (осим сезонских), те измјене прописа. Економски токови се више манифестују у дугорочним трендовима, али понекад могу утицати и на одступање мјесечних прихода од њихове сезонске шеме. Административни фактори такође могу имати утицај на одступање од сезонске шеме, а међу њима највећи утицај имају они који се односе на динамику исплата поврата (нпр. суспензија исплата поврата обвезницима који нису претежни извозници у 2006, промјена начина регулисања висине средстава резерви са ЈР УИО у 2008. и сл). Овдје треба поменути и политике великих компанија, попут дуванске и нафтне индустрије, чије пословне одлуке могу утицати на одступање прихода од њихове сезонске шеме. Не треба занемарити ни екстремне климатске услове, односно временске непогоде. Календарски фактори представљају ефекте календара који нису садржани у сезонској компоненти (нпр. број радних дана у мјесецу). Такође су битне измјене прописа које се односе на промјене стопе опорезивања или пореске основице. Оне су имале велики утицај на промјене у структури прихода од индиректних пореза у протеклом периоду, чему ће бити посвећена посебна пажња у наставку прилога.

¹ IMF Country Report No. 18/39, February 2018. (Table 5a. General Government Statement of Operations, 2013-2018, p. 29).

² Износ који се сваки радни дан распоређује буџету институција БиХ рачуна се као количник планираних индиректних пореза у буџету Институција за ту годину и броја радних дана у години (Закон о уплатама на Јединствени рачун и расподјели прихода, Сл. гласник БиХ 55/04, 34/07, 49/09 и 91/17).

1. Структура прихода од индиректних пореза

У Табели 1. је приказана структура нето прихода од индиректних пореза по врстама. У периоду 2006-2018 је примијетан снажан раст учешћа акциза и путарине, заједно +8,7 п.п. Учешће прихода од ПДВ-а је у наведеном периоду порасло за +0,9 п.п. Са друге стране, царине су забиљежиле пад учешћа од чак -8,8 п.п. Остатак негативних промјена у структури односи се остале приходе на ЈР УИО који обухватају неусклађене приходе у ИТ систему УИО и друге приходе (приходи од терминала, закупнина и сл.).

С обзиром да се ради о промјенама **учешћа** одређене врсте прихода **у укупним приходима**, на наведене показатеље утиче динамика поједине врсте прихода, али и свих осталих категорија које чине укупне приходе.

Табела 1. Структура нето прихода од индиректних пореза на ЈР УИО

(у %)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ПДВ	60,2	61,6	63,3	63,7	62,4	63,0	63,4	63,5	63,3	61,9	62,1	62,5	61,2
Акцизе	20,8	19,7	19,0	22,5	24,4	25,2	26,0	25,9	25,8	26,8	26,2	25,6	23,7
Царине	13,4	14,0	13,1	7,7	6,2	5,5	4,5	4,3	4,6	4,6	4,5	4,7	4,6
Путарина	4,3	4,0	3,8	5,6	6,4	5,8	5,7	5,8	5,8	6,1	6,5	6,7	10,1
Остало	1,2	0,7	0,7	0,5	0,7	0,5	0,4	0,4	0,5	0,7	0,7	0,5	0,4

Напомена: Подаци за 2018 су кориговани за износе компензације обавеза за акцизе на нафтне деривате и обавеза за путарину потраживањима по основу ПДВ-а током 2018. године.

У наставку је презентован кратак осврт на основне факторе промјена учешћа појединих врста прихода. На промјене структуре појединих врста прихода највећим дијелом су утицале законске измјене у погледу висине пореског оптерећења.

1.1. Фактори учешћа прихода од ПДВ-а у индиректним порезима

Учешће прихода од ПДВ-а у укупним нето приходима од индиректних пореза на ЈР УИО кретало се у распону од 61,2% (2018) до 63,7% (2009). Имајући у виду да се јединствена стопа ПДВ-а није никада мијењала, на промјену учешћа ПДВ-а у укупним приходима од индиректних пореза највише су утицале снажне промјене трендова других категорија прихода. Поред тога, утицај су имали и остали фактори који би се могли сагледати на основу:

1. учешћа прихода од ПДВ-а у приватној потрошњи,
2. поређења кретања основица за ПДВ и за све остале врста прихода.

Учешће прихода од ПДВ-а у приватној потрошњи у посматраном периоду било релативно стабилно и кретало у рангу од 13,4% (2009) до 14,9% (кориговани износи, 2018).³ Када би се искључили припадајући приходи ПДВ-а по основу акциза, путарина и царина (пошто исти улазе у основицу за обрачун ПДВ-а) онда би се распон учешћа прихода од нето ПДВ-а у приватној потрошњи кретао од 12,1% (2006 и 2009) до 13,3% (кориговани износи, 2018), што је груба апроксимација ефеката побољшања ефикасности администрација ПДВ-ом.

Поређење кретања пореских основица појединих врста прихода је нешто комплекснија анализа за коју би се морали узети подаци из пореских пријава, што није предмет ове анализе.

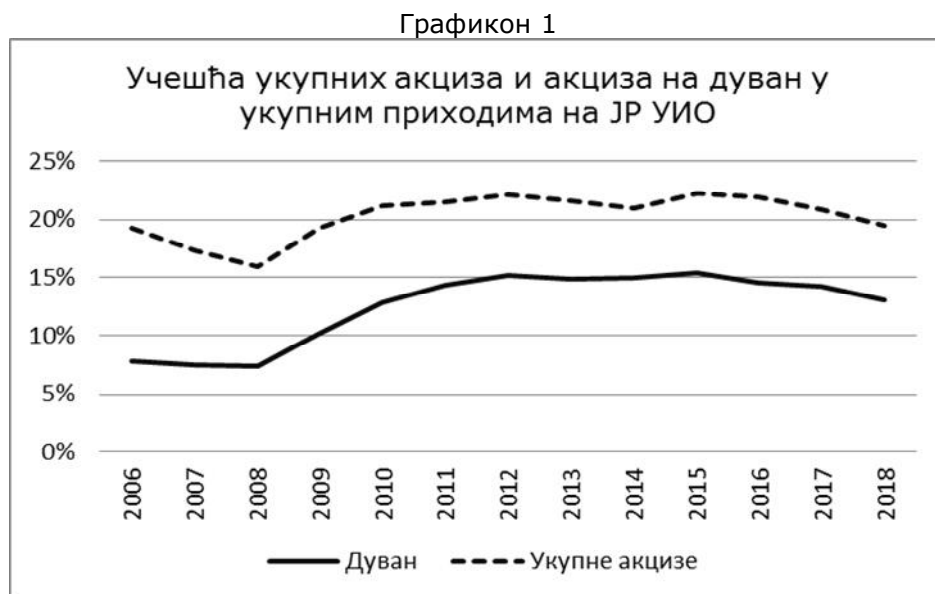
³ Израчун аутора на основу података УИО и Агенције за статистику БиХ (септембар 2018) и пројекција ДЕП-а (септембар 2018).

1.2. Фактори учешћа прихода од царина у индиректним порезима

Приходи од царина имали су високо учешће у укупним нето приходима од индиректних пореза на ЈР УИО у 2006. и 2007. години (13,4% и 14,0% респективно). На средини 2008. године дошло до је почетка примјене одредби Споразума о стабилизацији и придруживању са ЕУ које подразумијевају постепену либерализацију увоза поријеклом из ЕУ. Наредне, 2009. године су се приходи од царина скоро преполовили, а негативни тренд ових прихода је настављен све до 2013. године, када је и завршена посљедња фаза прелазног периода укидања царинских тарифа и када је учешће у укупним приходима пало на свега 4,3%. Након те године је учешће у укупним приходима релативно стабилно и креће се око 4,6% (Табела 1). Осим промјена у пореском оптерећењу, на учешће прихода од царина утицало је и кретање увоза по појединим трговинским партнерима, те промјене наплате других категорија прихода.

1.3. Фактори учешћа прихода од акциза у индиректним порезима

Учешће прихода од акциза у укупним нето приходима од индиректних пореза на ЈР УИО порасло је у посматраном периоду, са 20,8% у 2006. години на 23,7% у 2018. години. Најмањи удио акцизе су имале у 2008. години (19,0%) а највећи у 2015. години (26,8%).

Извор: Израчун аутора на основу података УИО

Промјене учешћа прихода од акциза било је „дириговано“ промјенама учешћа акциза на дуван (Графикон 1), које је биљежило огромне флукуације због бројних измјена легислативе у протеклом периоду, на које ћемо се овдје укратко осврнути. Од половине 2009. на снази је нови Закон акцизама, који је донио измјене стопа опорезивања дувана. Нова *ad valorem* стопа снижена са 49 на 42%, али се иста обрачунава на пореску основицу са ПДВ-ом, те приближно одговара стопи која се раније примјењивала. Уведена је категорија минималне акцизе на цигарете (примјена од 1.1.2010. године), везана за категорију цјеновно најпопуларнијих цигарета. У циљу хармонизације са стандардима ЕУ уведена је посебна (од 1.8.2014. године специфична акциза) од 0,15 КМ по паковању цигарета, која се од 2009. године сваке наредне повећавала за тај исти износ, те у 2018. години износи 1,50 КМ по паковању цигарета. У почетним годинама посматраног периода раст фискалног оптерећења на цигарете донио је снажан раст прихода од акциза на дуван, упркос паду потрошње цигарета. Снажне стопе раста прихода од акциза на дуван у 2009., 2010. и 2011. донијеле су

огроман пораст учешћа акциза на дуван у укупним приходима (Графикон 1). У 2011. је учешће акциза на дуван у укупним нето приходима од индиректних пореза на ЈР УИО порасло за чак 6,6 п.п. у односу на 2006. годину. У 2012. години забиљежен је знатно нижи раст прихода од акциза на дуван него у претходне три године, а заустављен у је 2013. години када је чак остварен пад прихода од акциза на дуван, као и пад њиховог учешћа и учешћа укупних акциза у укупним индиректним порезима. Један од основних разлога пада прихода од акциза на дуван је супституција потрошње цигарета резаним дуваном, због све већег јаза у нивоу фискалног оптерећења цигарета и резаног дувана, чије се стопе опорезивања нису повећавале у односу на 2009. годину. Нова политика акциза на дуван из 2014. године⁴ донијела је огроман раст фискалног оптерећења резаног дувана. Главне измјене политике односе се на увођење специфичне акцизе на резани дуван и њено годишње усклађивање са растом минималне акцизе на цигарете. То је довело до привремене стабилизације на тржишту цигарета и раста прихода од акциза на дуван и њиховог учешћа у 2014 и 2015. години. Већ у 2016. години поново долази до супституције цигарета резаним дуваном због раста цијена цигарета, те је у 2016., 2017. и 2018. години забиљежена стагнација прихода од акциза на дуван, а њихово учешће је чак забиљежило тренд пада.

1.4. Фактори учешћа прихода од путарине у индиректним порезима

Учешће прихода од путарине у укупним нето приходима од индиректних пореза на ЈР УИО снажно је порасло у посматраном периоду, са 4,3% у 2006. години на чак 10,1% у 2018. години. Основни разлог је снажан раст стопе путарине у посматраном периоду. На средини 2009. године је стопа путарине повећана са 0,15 на 0,25 КМ/л деривата нафте⁵, а у фебруару 2018.г. је поново повећана на 0,40 КМ/л деривата.⁶ Поред промјена у висини пореске стопе, на учешће прихода од путарине утицало је и кретање њихове пореске основице, као одговор на промјену висине пореског оптерећења, али и и других фактора (цијена деривата и др.), те, поново, промјене наплате других категорија прихода (с обзиром да се ради о учешћу у укупним приходима).

2. Компоненте временске серије података

У ОМА Билтену бр. 126-127 објављен је прилог о сезонском прилагођавању серија података. Наведено је да се временске серије података могу разложити на сљедеће компоненте: тренд-циклична компонента (T_t), сезонска компонента (S_t), календарска компонента (C_t) и компонента нерегуларности (I_t).⁷

Тренд-циклична компонента је базна компонента неке временске серије. Циклична компонента односи се на флукуације које се понављају у временским периодима од неколико година. Она показује да ли се економија налази у експанзији или рецесији, и у ком степену. Анализа цикличне компоненте има сврхе само ако се ради о дугорочној серији података.

Сезонска компонента се односи на понављајуће флукуације унутар једне године, које имају мање или више једнак интензитет и период флукуације. Сезонска компонента се не односи само на ефекте уобичајених временских прилика и промјене сезона. Она укључује ефекте које на временску серију имају други понављајући фактори као што су административно уређење, традиција, али и календарски фактори који су стабилни у дужем временском периоду (нпр. број дана у мјесецу, празници са фиксним датумом обиљежавања).

⁴ Сл. гласник БиХ 49/14

⁵ Сл. гласник БиХ 49/09

⁶ Сл. гласник БиХ 91/17

⁷ IMF, Update of the Quarterly National Accounts Manual, Chapter 7. Seasonal Adjustment, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/qna/pdf/chapter7.pdf>, DRAFT VERSION (Draft posted for comments in October 2014, Closing date for comments 15 December 2014)

Ефекти календара могу бити сезонски и несезонски. Сезонски (празници са фиксним датумом обиљежавања, број дана у мјесецу и др.) су садржани у сезонској компоненти. У календарској компоненти су садржани сљедећи ефекти: различит број радних дана у мјесецу/кварталу, ефекти промјене датума одређеног празника, ефекти преступне године.

Компонента нерегуларности се састоји од свих ефеката који нису садржани у осталим компонентама. Она је узрокована многим факторима који нису предвидиви и представљају случајне варијације серије података. Ту такође спадају ефекти промјене законодавства. Између осталих фактора ту спадају *outlier*-и који се односе само на један период (*additive outliers*), они који трајно мијењају висину серије (*level shift outliers*) и они чији се ефекти смањују са протоком времена (*transitory change*).

3. Сезонска компонента прихода од индиректних пореза

Постоје три основне подкомпоненте сезонске компоненте временске серије. То су: климатска, институционална и календарска.⁸ Климатска компонента обухвата промјене економске активности због уобичајених промјена временских прилика. Институционална компонента обухвата ефекте које на одређену појаву имају институционални фактори, нпр. законско уређење, уобичајени прекиди активности у одређеном временском периоду и сл. Календарска компонента односи се на календарски шаблон (нпр. број дана у мјесецу, државни празници).

Овдје ћемо се позабавити сезонском компонентом појединих категорија индиректних пореза и показати њен значај за укупне флукуације прихода од индиректних пореза. У недостатку сложених метода службених процедура корекције, приказаћемо једноставну процедуру екстракције сезонске компоненте помоћу методе сезонског индекса. Метода се заснива на израчунању сезонских индекса на основу кориговане медијане показатеља односа изворног низа и центрираних помичних просјека.⁹ Иако су много сложеније од ове процедуре, службене процедуре корекције у правилу се заснивају на помичним просјецима. За калкулацију индекса је потребно је да серије података буду довољно дуге, јер се у кратким временским серијама се не може издвојити сезонска шема. Серије података не требају бити ни превише дуге, јер је тада теже моделирати сезонску шему због веће вјероватноће да буде промјењива. У нашем примјеру смо узели период 2010-2017 године, како би избјегли значајне ефекте измјена пореских стопа које се нису поклопиле са почетком фискалне године (2008/царине; 2009/путарина; 2018/путарина). Након калкулације сезонских индекса, постављени су регресиони модели и израчунати коефицијенти детерминације¹⁰ сезонских индекса и стварних удјела мјесечних износа појединих врста прихода у одговарајућем периоду, како би се приказало колико добро се сезонски индекси „уклапају“ у стварне удјеле у поменутом периоду. Резултати израчуна су приказани у Графикону бр. 2.

⁸ Wyman D., "Seasonal adjustment and identifying economic trends", Statistics Canada (2010)

⁹ Newbold P. et al. „Статистика за пословање и економију“, Мате д.о.о., Загреб (2010), стр. 732.

¹⁰ Коефицијент детерминације R^2 показује колико је % суме квадрата одступања вриједности варијабле Y од аритметичке средине протумачено моделом.

Графикон 2

Извор: Израчун аутора на основу података УИО

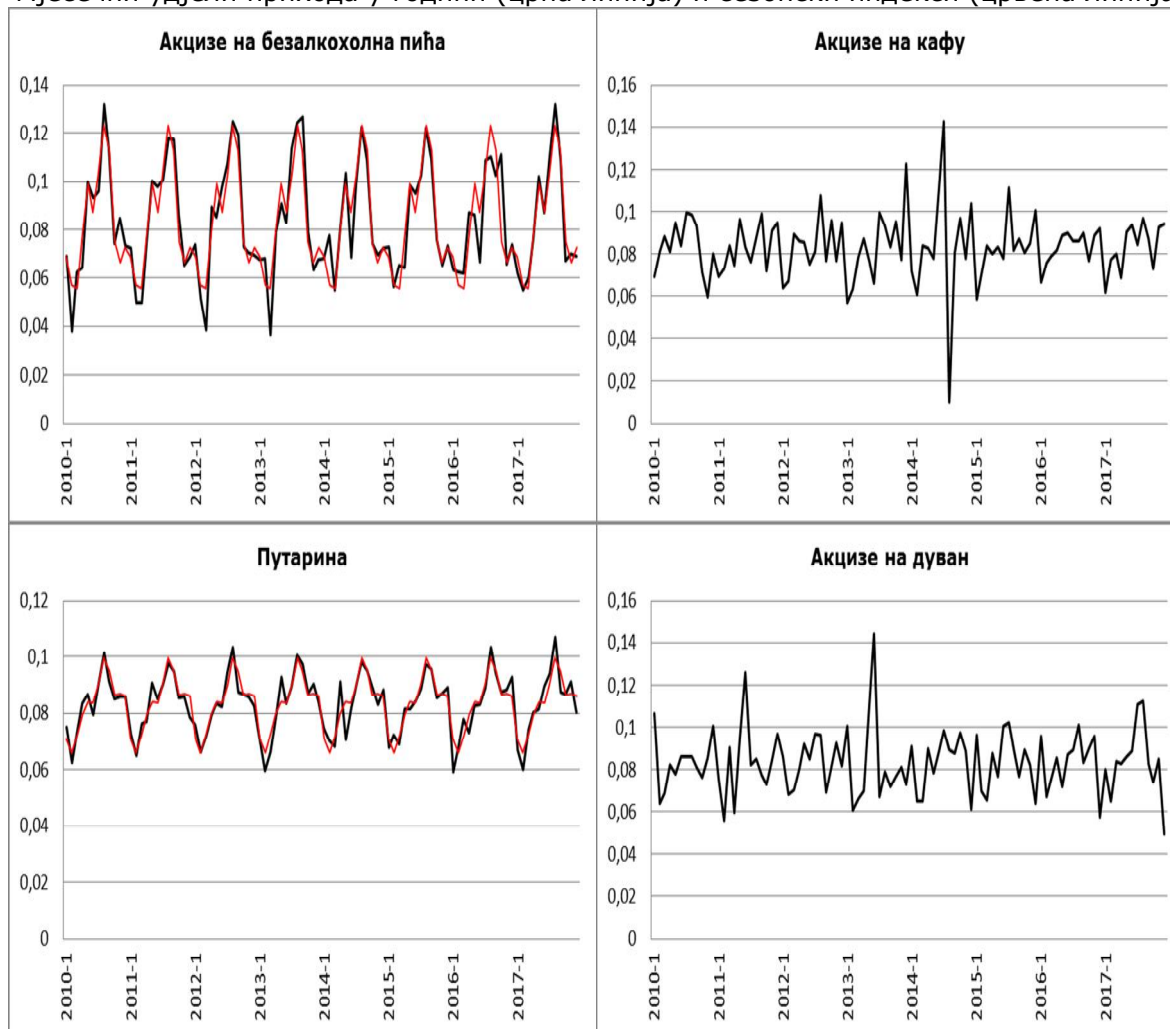
За вриједност коефицијента детерминације од 0-25% се сматра да је степен јакости везе незнатан. За вриједности 25%-50% се сматра да постоји веза са којом треба рачунати. За вриједности 50%-75% се сматра да је јачина везе значајна, док се за вриједности изнад тог интервала веза сматра врло високом, да би на 100% добила садржину функционалног односа.¹¹

На Графикону 3. су приказани приходи са највећим (лијева страна графикона) и најмањим (десна страна графикона) коефицијентом детерминације сезонских индекса и стварних удјела прихода од индиректних пореза. Код акциза на безалкохолна пића и путарине се види велики значај сезонске компоненте (S_t). Коефицијент корелације стварних мјесечних удјела у години (Графикон 3., црна линија) код акциза на безалкохолна пића и сезонских индекса (Графикон 3., црвена линија) у периоду 2010-2017 износи 92,3% што указује на њихову високу повезаност, док је коефицијент детерминације 85,2%. Коефицијент корелације стварних мјесечних удјела у години код прихода од путарине и њихових израчунатих сезонских индекса је такође веома висок и износи 92,2%, те коефицијент детерминације износи 85%. Са друге стране (десна страна графикона) приходи од акциза на дуван и акциза на кафу не показују сезонску шему, на што и указују ниски коефицијенти детерминације њихових стварних мјесечних удјела и сезонских индекса (Графикон 2).

¹¹ Блажић М. и Драговић В., „Општа статистика“, Београд 1991.

Графикон 3

Мјесечни удјели прихода у години (црна линија) и сезонски индекси (црвена линија)

Извор: Израчун аутора на основу података УИО

Коефицијент детерминације удјела мјесечних укупних нето прихода у години и њихових сезонских индекса износи 77,3% у посматраном периоду што значи да је јачина везе значајна, али далеко од функционалне, те да зависи и од других фактора осим сезонских (нерегуларности, тренд-циклична компонента, календарска). Обзиром да се ради о мјесечним удјелима на нивоу године, процјена је аутора да тренд-циклична компонента нема значајан утицај (изузетак би нпр. био крај 2008. године када су се манфестовали почеци ефеката глобалне економске кризе на тржиште БиХ, али та година није узета обзир у нашој анализи). Процјена аутора је да се навећи дио резидуала утицаја осталих фактора односи на нерегуларну (политике великих компанија, администрирање повратима и др.) и календарску компоненту (промјене датума вјерских празника и броја радних дана у мјесецу).

Иако би статистичари на основу израчунатог коефицијента корелације у износу од 87,9% и горе поменутог коефицијента детерминације закључили да постоји висока повезаност сезонске компоненте и мјесечних удјела прихода од индиректних пореза, ослањање само на ове индексе приликом израде мјесечних пројекција прихода могло би довести до значајних грешака процијењених мјесечних износа, чак када би се годишња пројекција показала у потпуности тачном. Видјели смо да је висина нерегуларне компоненте која се тешко може

предвидјети веома висока, те је планирање прихода од индиректних пореза могуће једино на годишњој основи, у складу са основом процјена макроекономских показатеља (ДЕП).

4. Мјере варијабилности мјесечних прихода од индиректних пореза

Аритметичка средина неке серије података нам најчешће не пружа довољно информација о њеним особинама. Потребно је израчунати варијабилност односно распршеност података у односу на аритметичку средину. Тако је и у случају мјесечних прихода од индиректних пореза. Аритметичка средина мјесечних података пружа нам само информацију о просјечној вриједности индиректних пореза за дванаест мјесеци неке године. За динамику пуњења буџета је од значаја и динамика мјесечних прихода односно њихово одступање од аритметичке средине. Постоје бројне статистичке мјере варијабилности неке серије података, а овдје ћемо приказати Џини коефицијенте и коефицијенте варијације.

Треба напоменути неусклађени приходи у ИТ систему УИО нису узети у обзир у анализи.

4.1. Џини коефицијенти

Лоренцова крива је битан инструмент који се користи у анализи варијабилности временских серија. Развио је економиста *Max O. Lorenz* 1905. године у циљу представљања неједнакости богатства.¹² Првобитно се ова крива и примјењивала само у тој сврси, односно показивала је који удио становништва има одређени удио у укупном дохотку. Процент становништва се приказује на *x* оси (почевши од оних са најмањим ка оним са највећим дохотком), а удио у укупном дохотку на *y* оси. Савршена једнакост расподјеле би постојала када би сваки проценат популације присвајао исти толики проценат дохотка, што би се представило правом линијом од 45 степени односно „линијом савршене једнакости“. Данас Лоренцова крива, поред мјере неједнакости богатства, има широку примјену у анализи других економских појава.

На основу Лоренцове криве се израчунава Џини коефицијент, који показује колико је она удаљена од „линије савршене једнакости“. Што је више закривљена Лоренцова крива, виша је вриједност Џини коефицијента, односно виша је неједнакост одређене појаве. Џини коефицијент је статистичка мјера дистрибуције. Као и у случају Лоренцове криве, његова основна примјена била за мјерење економске неједнакости односно расподјеле дохотка, а осим тога се може користити у анализи варијабилности других појава. Креће се у распону од 0 до 1, односно од савршене једнакости до савршене неједнакости расподјеле. Држава у којој сваки становник има исти доходак имала би Џини коефицијент у износу 0. Држава у којој је један становник зарадио сав приход, док сви остали нису зарадили ништа, имала би вриједност Џини коефицијента 1. Џини коефицијент је, како је већ наведено, мјера дистрибуције и не треба га мијешати са показатељима богатства неке државе. Двије државе могу имати једнаке Џини коефицијенте, а огромне разлике у висини дохотка по становнику.

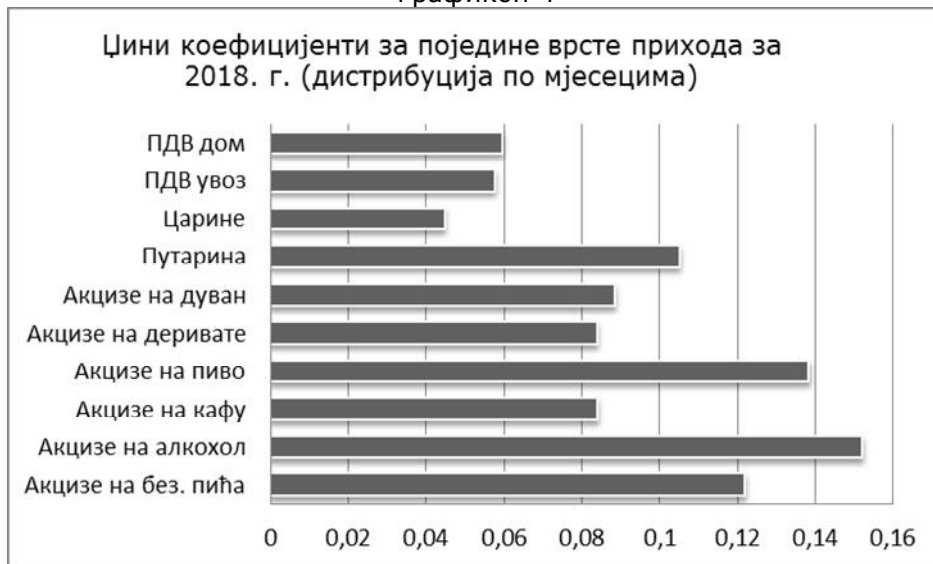
Ако израчунамо Џини коефицијенте за дистрибуцију по мјесецима појединих врста прихода од индиректних пореза, они ће, као што је очекивано, бити ниски, с обзиром на мјесечне рокове плаћања ових обавеза за разлику од неких директних пореза (нпр. порез на имовину). Иако ови показатељи имају ниске вриједности за индиректне порезе, то не значи да динамика индиректних пореза има низак утицај на динамику укупних прихода опште владе, с обзиром на њихово огромно учешће у укупним консолидованим приходима свих нивоа власти. Овдје ћемо стога упоредити ове коефицијенте за поједине врсте прихода од индиректних пореза, како би извукли закључке о односима њихових нивоа варијабилности

¹² "The econometrics of inequality and poverty, Chapter 4: Lorenz curves, the Gini coefficient and parametric distributions", Lubrano M., 2017

по мјесецима одређене године. Као примјер је узета посљедња година за коју су доступни годишњи подаци – 2018.

У Графикону 4. Приказани су Цини коефицијенти за мјесечну расподјелу бруто прихода од индиректних пореза по врстама. Ради се о некоригованим приходима из извјештаја УИО по готовинској основи.

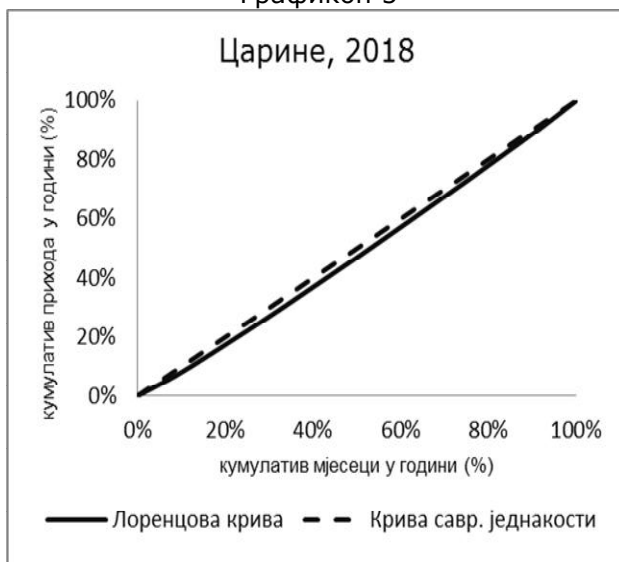
Графикон 4

Извор: Израчун аутора на основу података УИО

Видимо да је коефицијент најмањи за царине (0,04) а највећи за акцизе на алкохол (0,15), те је Лоренцова крива за наведене врсте прихода приказана на Графиконима 5 и 6.

Графикон 5

Извор: Израчун аутора на основу података УИО

Графикон 6

Извор: Израчун аутора на основу података УИО

Из Графикана 7. се може видјети да Џини коефицијент за укупне нето приходе од индиректних пореза на ЈР УИО има опадајући тренд, са прекидима у 2012. и 2016. години када је остварен благи раст, и изузетком у 2017. када је остварен значајнији раст у односу на претходну годину (+0,014 п.п.). Често се у литератури наводи да Џини коефицијент мање осјетљив на вриједности на крајевима дистрибуције¹³ него коефицијент варијације, па ће и висина и динамика коефицијента варијације (који је осјетљив на екстремне вриједности серије) индиректних пореза бити приказана у наставку прилога.

Графикон 7

Извор: Израчун аутора на основу података УИО

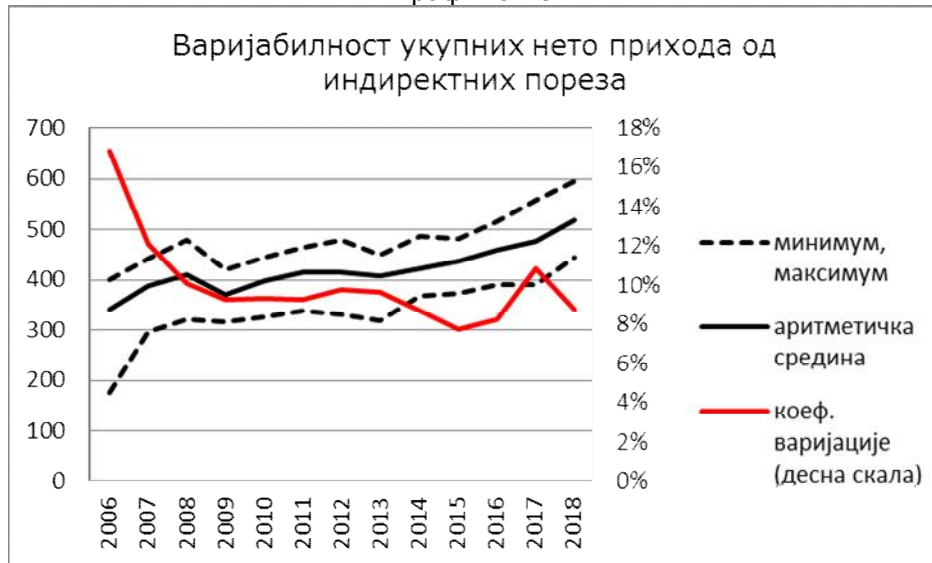
4.2. Коефицијенти варијације

Мјесечни и годишњи приходи од индиректних пореза на ЈР УИО показују дугорочни тренд раста. Графикон 8. приказује аритметичку средину мјесечних прихода од индиректних пореза, њихове екстремне вриједности по годинама као и коефицијенте варијације мјесечних прихода по годинама. Медијана мјесечних прихода од индиректних пореза порасла је са 354,5 мил КМ у 2006. години на 534,2 мил КМ у 2018. Аритметичка средина мјесечних прихода се такође значајно повећала у наведеном периоду (51,8%). Супротно таквим кретањима, стандардна девијација мјесечних прихода опала је са 57,4 мил КМ на 45,2 мил КМ. Коефицијент варијације опао је са 16,8% на 8,7% у посматраном периоду.¹⁴

¹³ IMF Policy Paper, "Fiscal policy and income inequality", January 2014.

¹⁴ Коефицијент варијације представља количник стандардне девијације и аритметичке средине неке појаве.

Графикон 8

Извор: Израчун аутора на основу података УИО

У овом дијелу ћемо навести факторе који су одредили динамику коефицијента варијације у посматраном периоду (Графикон 8, црвена линија). Коефицијент варијације укупних нето прихода од индиректних пореза је скоро дупло мањи у 2018. години (8,7%) у односу на 2006 (16,8%).

Највећи пад је забиљежен у 2007. години (-4,7 п.п.), првенствено због пада варијабилности прихода од нето ПДВ-а (пад к.в. од чак -10,4 п.п.) као и раста њиховог удјела у структури индиректних пореза (+1,4 п.п.). У 2006. години су забиљежене огромне флукуације како бруто ПДВ-а, тако и поврата и нето прихода од ПДВ-а. Треба напоменути да ја 2006. година била година увођења ПДВ-а, и била је карактеристична по суспензији поврата за обвезнике који нису претежни извозници, те по томе што је исплата поврата започела тек у мјесецу марту. Иако би било очекивано да је то допринијело већој флукуацији мјесечних прихода, у овом случају десила се обрнута ситуација. У првим мјесецима 2006. године забиљежени су пад или стагнација увоза у поређењу са истим мјесецима претходне године. Ако узмемо у обзир огроман раст увоза у децембру 2005. године, можемо закључити да је то резултат пословних одлука стварања залиха пред увођење ПДВ-а. У првом мјесецу увођења ПДВ-а није било уплата по основу ПДВ пријава, због временског помака уплата и пореског периода на које се не односе. Тако је суспензија поврата обвезницима који нису претежни извозници позитивно утицала на ниске приходе у првим мјесецима године, а почетак њихове исплате на крају године умањио је раст који је иначе сезонска одлика краја године. Резултат тога је да је коефицијент варијације у 2006. години био већи за бруто приходе (25,8%) него за нето приходе (23,0 %), упркос снажним осцилацијама поврата (к.в. 71,9%).

Иако се коефицијент варијације нето ПДВ-а није значајније мијењао **у 2008. у односу на 2007. годину** (+раст 0,1 п.п), смањена варијабилност осталих прихода (царине,¹⁵ акцизе и путарина) је, упркос паду њихових удјела у структури, довела до **даљег пада коефицијента варијације укупних нето прихода од индиректних пореза за -2,0 п.п.**

¹⁵ Царине су забиљежиле пад коефицијента варијације у 2008. години упркос почетку примјене одредби ССП-а, првенствено због пада увоза у посљедња два мјесеца 2008. г. ради почетка испољавања ефеката глобалне економске кризе на тржиште БиХ. Високо учешће у посљедњим мјесецима је иначе сезонска одлика кретања увоза, па је наведени пад допринио смањењу варијабилности увоза а тиме и царина.

Године **2009. долази до** пада коефицијента варијације код нето ПДВ-а (-3,8 п.п.) и царина (-4,8 п.п.), те раста код акциза (+5,2 п.п.) и путарина (+24,8 п.п.)¹⁶. Поред тога дошло је до раста учешћа ПДВ-а, акциза и путарина на терет учешћа царина у структури индиректних пореза. Све је то заједно довело до **даљег пада мјесечних флукуација индиректних пореза** (пад к.в. од -0,8 п.п. односу на 2008. годину).

У наредне четири године (2010., 2011., 2012. и 2013.) нема значајнијих промјена коефицијента варијације укупних прихода од индиректних пореза (распон -0,1 п.п. до +0,5 п.п. годишње), мада су неке врсте прихода забиљежиле значајније промјене распршености (нпр. пад коефицијента варијације путарине -23,4 п.п у 2010. години као резултат примјене једнаке стопе опорезивања током читаве године за разлику од претходне). Акцизе су за те четири године (2013. у односу на 2009.) оствариле раст учешћа од чак +3,5 п.п. као резултат раста фискалног оптерећења дувана (Дио 1, Структура прихода од индиректних пореза). За скоро исти износ (-3,4 п.п.) смањено је учешће прихода од царина као резултат либерализације трговине са ЕУ.

У наредне двије године (2014. и 2015.) је коефицијент варијације опао за једнаке износе, по -1,0 п.п., а од значајнијих измјена на годишњем нивоу у том периоду можемо поменути пад коефицијента варијације акциза у 2014. (-6,2 п.п.)¹⁷ и путарине у истој години (-2,5 п.п.), те пад коефицијента варијације царина у 2015. години (-2,8 п.п.) који је остварен упркос благом расту к.в. увоза (+0,2 п.п.) .

У 2016. години благо расте коефицијент варијације укупних прихода од индиректних пореза (+0,6), као резултат раста к.в. царина (+3,1) и путарине (+0,4). Коефицијенти варијације ПДВ-а и акциза се нису мијењали у односу на претходну годину за разлику од благих помјена њихових учешћа у структури прихода (+0,2 п.п. и -0,6 п.п. респективно).

У 2017. години је први пут забиљежен снажнији раст коефицијента варијације укупних прихода (+2,5 п.п.), а видимо да потиче од ПДВ-а (+2,6 п.п.) и акциза (+5,4 п.п.). Раст коефицијента варијације нето ПДВ-а потиче од флукуација поврата ПДВ-а (раст к.в. +4,9%) док раст к.в. укупних акциза потиче од пораста коефицијента варијације акциза на дуван (+4,8 п.п.).

Остаје још да објаснимо поновни **пад коефицијента варијације у 2018. години од -2,1 п.п.** Снажан раст к.в. прихода од путарине од 4,9 п.п. као и њиховог учешћа у структури прихода (+3,3 п.п.) донекле је ублажио пад коефицијента варијације укупних прихода, чији је узрок пад к.в. свих других прихода: нето ПДВ-а (-2,4 п.п.), царина (-2,8 п.п.) и акциза (-3,9 п.п.). Код промјена к.в. акциза је поновни узрок промјена к.в. акциза на дуван (-3,2 п.п.), док је код ПДВ-а дошло до пада к.в. свих компоненти (увоз -2,3 п.п., домаћи -1,3 п.п. и поврати -1,0 п.п.).

¹⁶ Огроман раст к.в. код прихода од путарине у 2009. години резултат је раста стопе путарине на средини године (види Дио 1. Структура прихода од индиректних пореза)

¹⁷ Пад к.в. акциза у 2014. години је највећим дијелом резултат пада к.в. акциза на дуван (-12,7 п.п.)

Табела 2. Коефицијенти варијације мјесечне наплате појединих врста прихода од индиректних пореза

	Нето ПДВ	Царине	Акцизе	Путарина	Укупно
2006	23,0%	17,5%	11,1%	13,9%	16,8%
2007	12,6%	15,1%	12,7%	12,6%	12,1%
2008	12,7%	14,2%	10,3%	10,2%	10,1%
2009	8,9%	9,5%	15,5%	35,0%	9,3%
2010	10,2%	12,4%	11,1%	11,6%	9,4%
2011	8,8%	13,4%	16,0%	11,0%	9,3%
2012	10,4%	12,9%	11,0%	11,3%	9,8%
2013	9,2%	13,3%	17,8%	14,3%	9,7%
2014	9,3%	14,4%	11,6%	11,8%	8,7%
2015	8,5%	11,6%	10,4%	11,1%	7,7%
2016	8,5%	14,7%	10,4%	14,0%	8,3%
2017	11,1%	11,3%	15,8%	14,4%	10,8%
2018	8,8%	8,5%	11,9%	19,3%	8,7%

Извор: Израчун аутора на основу података УИО

Табела 3. Коефицијенти варијације мјесечне наплате појединих врста прихода од акциза

	Акцизе	Нафта	Дуван	Кафа	Безалк. пића	Алкохол	Пиво
2006	11,1%	12,9%	9,2%	10,9%	34,4%	24,2%	29,7%
2007	12,7%	12,0%	12,8%	12,6%	43,2%	24,3%	31,9%
2008	10,3%	9,1%	13,1%	11,7%	31,7%	29,3%	26,1%
2009	15,5%	17,0%	28,4%	18,7%	33,1%	25,1%	28,1%
2010	11,1%	13,4%	13,6%	14,1%	28,9%	29,3%	26,9%
2011	16,0%	20,1%	21,0%	11,9%	27,1%	24,2%	28,4%
2012	11,0%	11,4%	11,6%	14,3%	29,7%	22,9%	27,8%
2013	17,8%	13,8%	27,5%	20,7%	30,7%	30,5%	26,3%
2014	11,6%	13,0%	14,8%	36,4%	23,3%	41,0%	23,2%
2015	10,4%	10,8%	15,0%	15,2%	24,3%	22,7%	25,5%
2016	10,4%	11,3%	14,8%	8,7%	23,2%	27,3%	32,9%
2017	15,8%	13,8%	19,6%	12,8%	28,1%	26,4%	26,4%
2018	11,9%	14,7%	16,4%	14,8%	21,4%	28,5%	24,5%

Извор: Израчун аутора на основу података УИО

5. Закључак

Дугорочни трендови прихода од индиректних пореза одређени су макроекономским токовима који одређују њихове пореске основице. На дугорочне трендове наплате утичу и измјене законодавства које имају тзв. *level shift* ефекте на приходе. Осим дугорочних трендова, за буџетске кориснике су битне и мјесечне флукуације прихода унутар године, пошто је динамика расподјеле прихода са ЈР УИО детерминисана динамиком њихове наплате. Мјесечна динамика индиректних пореза зависи од њихове сезонске и нерегуларне компоненте. На мјесечну динамику такође имају утицај и календарски фактори који немају сезонске ефекте,

као и промјене законских одредби којима се почетак имплементације не подудара са почетком године.

У овом прилогу је извршено поређење степена варијабилитета појединих врста и укупних нето прихода од индиректних пореза, на основу њихових коефицијената варијације. Такође је анализирана промјена динамике тог показатеља током времена. Варијабилност појединих врста и укупних нето прихода од индиректних пореза зависи од све четири компоненте серије података (види Дио 2., Компоненте временске серије података). Приликом анализа флукуација прихода на годишњем нивоу треба занемарити компоненту дугорочног тренда која се односи на тенденцију пада или раста временског низа која траје одређени дужи временски период. То је компонента која се мијења постепено и рефлектује економске и друге факторе, мада и она понекад може имати снажнији утицај на удјеле прихода у години (примјер је 2008. година; види Дио 3., Сезонска компонента прихода од индиректних пореза).

Треба имати на уму да израчунати коефицијенти корелације и детерминације стварних удјела мјесечних прихода у години и сезонских индекса (Дио 3., Сезонска компонента прихода од индиректних пореза) не одређују степен варијабилитета неке врсте прихода него значај сезонске компоненте у укупним варијацијама неке врсте прихода, односно степен „поклапања“ сезонске шеме са стварном наплатом. Сезонска шема може имати доста израженије флукуације код неке врсте прихода у односу на друге, а да сезонска компонента има исти значај на укупне флукуације у поређењу са осталим компонентама (нерегуларна и др.). Као примјер можемо навести случај акциза на безалкохолна пића и путарине приказан у Графикону 3. Значај сезонске компоненте је различит код различитих врста прихода. На основу израчунатих коефицијената корелације и детерминације сезонских индекса (на основу кориговане медијане показатеља односа изворног низа и центрираних помичних просјека) и стварних удјела прихода у периоду 2010-2017 процијењено је да сезонска компонента има највећи утицај на кретање акциза на безалкохолна пића, путарине и бруто ПДВ-а (појединачно домаћи и увоз). Насупрот томе, приходи од акциза дуван и кафу уопште немају сезонску одлику.

Из Табела 2. и 3. (Дио 4. Мјере варијабилности мјесечних података од индиректних пореза) смо видјели да су коефицијенати варијације у просјеку највиши код акциза на безалкохолна пића, пиво, алкохол и дуван. Акцизе на безалкохолна пића, алкохол и пиво су уједно приходи са највећим коефицијентима варијације њихових сезонских индекса, те релативно високим коефицијентима корелације сезонских индекса и стварних удјела мјесечних прихода. Све то указује на висок значај сезонских фактора на варијабилност ових прихода. Код акциза на дуван, са друге стране сезонска компонента не игра никакву улогу у степену варијабилности података, него је то висок утицај нерегуларне компоненте (политике великих компанија).

Степен варијабилности укупних прихода од индиректних пореза највише је одређен степеном варијабилности нето ПДВ-а који има највеће учешће у нето приходима. Занимљиво је да је у великом броју година посматраног периода¹⁸ коефицијент варијације мјесечних удјела укупних нето прихода био испод коефицијената варијације свих основних категорија прихода од индиректних пореза (нето ПДВ, царине, акцизе, путарина; види Табела 2). Разлог је што се њихове мјесечне шеме не подударају, те виши удјели неке категорије прихода и нижи удјели друге категорије у неком мјесецу могу изравнати шему укупних прихода.

У периоду 2006-2018 коефицијент варијације мјесечних удјела укупних нето прихода је опао за чак -8,1 п.п. У структури прихода је повећано учешће прихода од акциза на дуван, са великим учешћем нерегуларне компоненте, и путарине са израженом сезонском шемом.

¹⁸ 2007, 2008, 2010, 2012, 2014, 2015, 2016 и 2017.

Основни разлози пада варијабилности укупних нето прихода је смањење нерегуларне компоненте која је била изузетно висока у почетним годинама посматраног периода (2006-2009). У односу на 2009. годину коефицијент варијације је опао за свега пола процентног поена, те можемо закључити да значајне промјене структуре индиректних пореза нису имале већи утицај на варијабилност укупних прихода од индиректних пореза унутар године. Коефицијент детерминације израчунатих сезонских индекса за укупне нето приходе и њихове стварне удјеле мањи је у периоду 2013-2017 него у 2010-2014, што упућује на смањење значаја сезонске компоненте и раст нерегуларне, што је разумљиво обзиром на раст учешћа акциза на дуван у структури прихода. Израчунати сезонски индекси имају такође мањи степен варијабилности у периоду 2013-2017 него у 2010-2014.

Из свега наведеног можемо извести закључак да је промјена варијабилности укупних нето прихода од индиректних пореза током година изузетно комплексно питање јер произилази из бројних фактора: промјене структуре индиректних пореза, степена варијабилности појединих врста прихода узрокованих сезонским и нерегуларним факторима, те појединачним мјесечним шемама и њиховим односима. Ако при томе узмемо висок значај нерегуларне компоненте, која након пада у почетним годинама посматраног периода, посљедњих година поново биљежи раст, можемо закључити да је мјесечну динамику индиректних пореза веома тешко прогнозирати.

Кафа као акцизна роба у земљама Европске Уније и у Босни и Херцеговини – II дио

(пише: Мирјана Поповић, стручни савјетник – макроекономиста)

1. Увод

Други дио рада на тему „Кафа као акцизна роба у земљама Европске уније и у Босни и Херцеговини“ представља наставак првог дијела који је објављен у претходном билтену Одјељења. У првом дијелу анализирали смо размјену кафе, док у другом дијелу анализирамо њено опорезивање.

2. Тржиште кафе у Босни и Херцеговини

С обзиром на културу и традицију у земљи можемо рећи да је Босна и Херцеговина (у даљем тексту: БиХ) значајно тржиште кафе. Кафа је саставни дио културе грађана БиХ¹⁹ те су у земљи дуго доминирале сорте нижег квалитета кафе као што је робуста која се, помијешана са мањом или већом количином сорте арабика, користи као сировинска база за припремање традиционалне такозване „турске или босанске кафе“, а која се углавном припрема у домаћинствима широм земље. Квалитетније врсте кафе као што је арабика раније су имале нешто мање учешће на тржишту БиХ, а користе се за припрему еспресо кафе која се најчешће конзумира у баровима и ресторанима.

Временом је дошло до преокрета, односно до такозваних „конфликтних трендова“, те је забиљежен раст продаје кафе у баровима и ресторанима, гдје доминирају еспресо и инстант

¹⁹ Постоје многи социјални аспекти пијења кафе као што су пауза за кафу, кафа добродошлице, пословни састанци, дружења и повезивања уз кафу и сл. Већина потрошача у земљи конзумира најмање једну кафу дневно. Будући да кафа као пиће има дубоке историјске коријене, потрошачи имају осјећај припадности и имају тенденцију да се на неки начин дефинишу према врсти кафе коју одаберу за пиће. Они који пију традиционалну такозвану „турску или босанску кафу“ и они који пију еспресо кафу представљају двије сасвим различите групе потрошача, с готово никаквим преклапањем.

кафа, у односу на продају кафе у трговинама која служи за припрему кафе у домаћинствима. Ове промјене могу се приписати различитим филозофијама потрошње између старијих генерација и новијих генерација, сукобљавању традиционалне вриједности са западним трендовима потрошње узрокујући генерацијску подјелу која се очитује и у преференцијама потрошача кафе. Такође, побољшање економског окружења и технологија има све позитивнији ефекат на произвођаче фокусиране на интеграцију платформи друштвених мрежа у свој маркетиншки апарат, што покреће еволуцију еспресо кафе.

У баровима и ресторанима доминира продаја еспресо кафе, након чега слиједи продаја инстант кафе која привлачи сличну базу потрошача као и еспресо кафе. То је у највећој мјери млађа популација потрошача. Поред еспресо кафе, потрошња инстант кафе такође расте у протеклих неколико година. Уколико посматрамо укупну продају кафе у БиХ забиљежен је снажан раст током периода 2013-2018. година.²⁰ Ове промјене можемо приписати ефектима глобализације. Кафа у БиХ има велико подручје потрошача те је достигла фазу у којој се развија од традиционалног пића у пиће које је у складу са глобалним трендовима и преференцијама западних потрошача.

2.1. Акцизе на кафу у Босни и Херцеговини

У смислу Закона о акцизама у Босни и Херцеговини²¹ (у даљем тексту: Закон) кафом се сматра:

- Сирова кафа (са или без кофеина)
- Пржена кафа (са или без кофеина), у зрну или мљевена
- Љуске и опне пржене кафе
- Остали производи од кафе који у себи садрже 50% и више кафе.

Акциза на кафу плаћа се за један килограм нето тежине кафе. Ако се кафа ставља у промет у паковањима већим или мањим од једног килограма, акциза се плаћа пропорционално количини у паковању.

Акциза на кафу плаћа се приликом увоза по килограму, и то за:

- сирову кафу 1,50 КМ;
- пржену кафу (у зрну или мљевену) 3,00 КМ;
- љуске и опне пржене кафе и остале производе од кафе 3,50 КМ.

У табели један приказана је динамика кретања увезене количине и вриједности кафе у БиХ у периоду 2010-2019. година. Приказано је процентуално повећање/смањење увезене количине и вриједности кафе и производа на бази кафе који су акцизни производи у односу на 2010. годину која је кориштена као базна година за сваку годину.

²⁰ <https://www.euromonitor.com/coffee-in-bosnia-herzegovina/report>

²¹ „Службени Гласник БиХ“ бр. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17

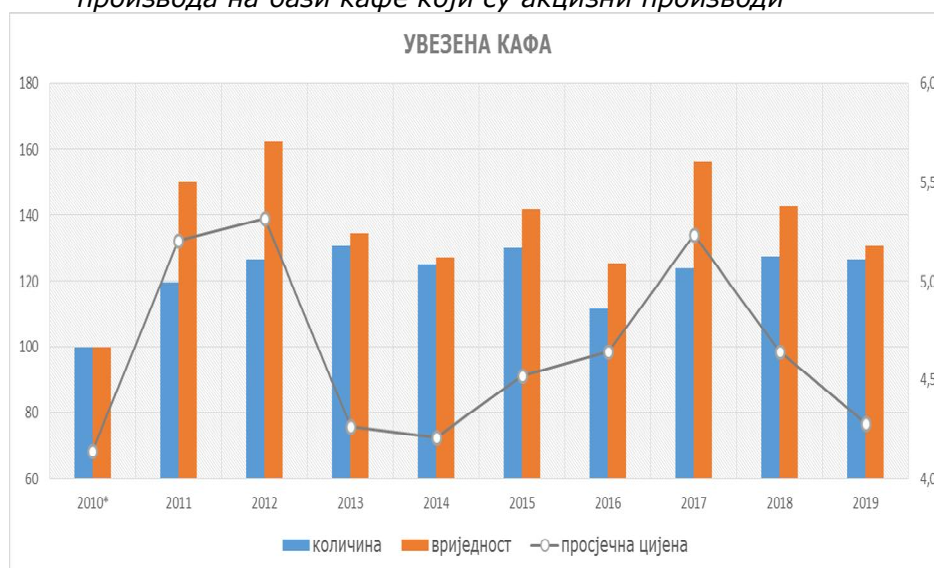
Табела 1. Преглед динамике кретања увезене количине и вриједности кафе и производа на бази кафе који су акцизни производи²²

	2010*	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
количина	100.0	119.5	126.6	130.7	125.0	129.9	111.6	123.7	127.3	126.5
вриједност	100.0	150.1	162.3	134.4	127.0	141.6	125.1	156.2	142.6	130.6
просјечна цијена	4.145	5.203	5.317	4.264	4.212	4.519	4.646	5.235	4.642	4.282
% раста просјечне цијене	100.0	125.5	128.3	102.9	101.6	109.0	112.1	126.3	112.0	103.3

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ

* Базна година

Графикон 1. Динамика кретања количине, вриједности и просјечне цијене кафе и производа на бази кафе који су акцизни производи

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ

* Базна година

Из графика један видимо да су се током периода 2010-2019. година најмање осцилације дешавале код количине док је вриједност значајније расла те је у 2012. и 2017. години вриједност увезене кафе и производа на бази кафе на које се плаћа акциза, била знатно већа у односу на базну 2010. годину. На десној скали приказана је вриједност јединичне цијене по килограму увезене кафе и производа на бази кафе на које се плаћа акциза у конвертибилним маркама (КМ), те је ово кретање представљено сивом линијом. Просјечна цијена по килограму увезене кафе у посматраном периоду кретала се између 4,10 КМ и 5,40 КМ.

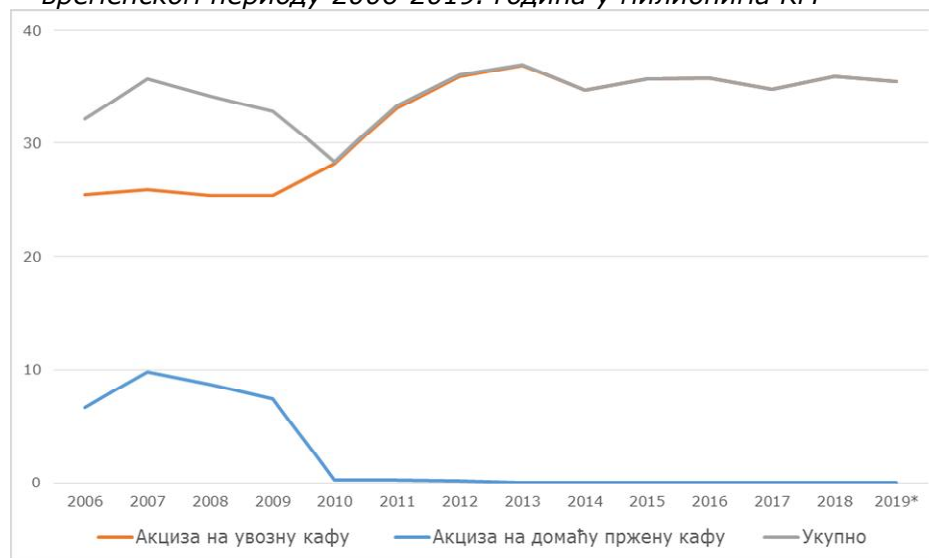
2.2. Кретање увозне и домаће акцизе

Из података приказаних у графикону два може се видјети како се приходи од акциза на кафу, посматрано по компонентама, понашају различито. Кумулативно посматрано, приходи поприлично стагнирају током периода 2006-2019. година. Од почетка примјене актуелног Закона, тачније од 01. јула 2009. године, приходи посматрани појединачно знатно се

²² Методологија: у анализи смо користили расположиве податке који се односе на период 2010 – 2019. год. Такође смо се одредјелили за кориштење базних индекса са базном 2010. год. како бисмо боље нагласили смјер и интензитет кретања посматраних појава. Важно је нагласити да су поређења вршена у односу на базну годину.

мијењају. Ова разлика у прометовању и опорезивању кафе јавља се под утицајем законских промјена. У складу са важећим Законом, акциза се плаћа искључиво приликом прекограничног промета, односно приликом увоза чиме се стимулишу домаћи прерађивачи кафе, док се акциза на кафу у земљи не плаћа. На овај начин се сужава простор за преваре, будући да су стопе акциза на прерађевине у земљи биле више него стопе приликом увоза, а свака диференцијација стопа отвара простор за преваре. С обзиром на наведено, подаци који се односе на период прије почетка примјене актуелног Закона и послје 01.07.2009. године нису упоредиви. Вертикална скала приказује износ прихода у милионима КМ.

Графикон 2. Кретање прихода од акциза на увозну и домаћу пржену кафу у временском периоду 2006-2019. година у милионима КМ

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ
*Подаци за 2019. год. су прелиминарни

У табели два приказан је проценат повећања/смањења прихода од акциза на увозну и домаћу пржену кафу у временском периоду 2006-2019. година у односу на 2006. годину коју смо за потребе анализе користили као базну годину из чега су видљиви резултати примјене Закона.

Табела 2. Кретање прихода од акциза на увозну и домаћу пржену кафу, 2006-2019. година у односу на 2006. годину

	2006*	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019**
Увозна акциза	100.00	101.74	99.86	99.92	110.83	130.13	140.96	144.82	136.25	140.09	140.36	136.60	140.74	139.05
Домаћа акциза	100.00	147.15	131.03	111.15	3.24	3.15	2.29	0.13	0.05	0.05	0.01	0.01	0.00	0.00
Укупно	100.00	111.14	106.31	102.24	88.57	103.86	112.27	114.88	108.07	111.11	111.32	108.34	111.62	110.28

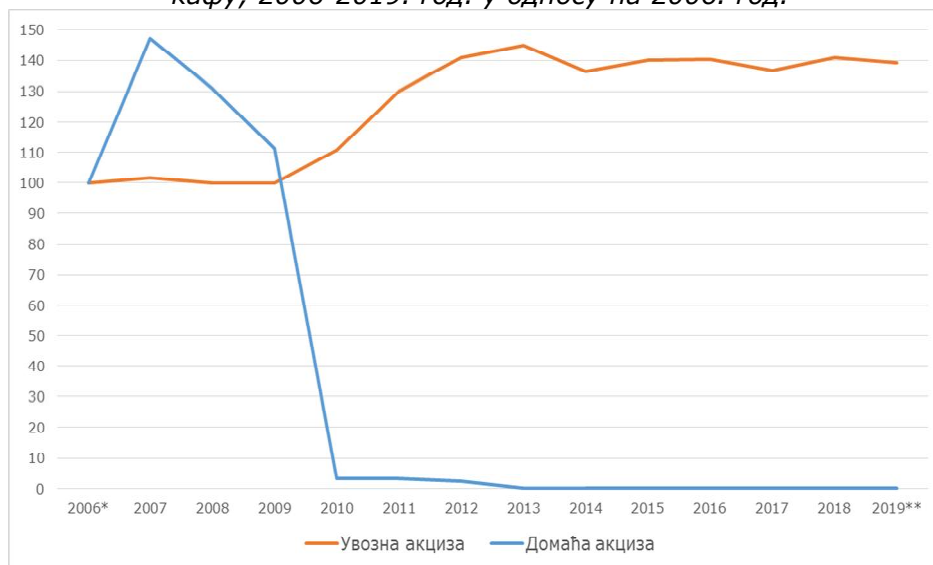
Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ

*Базна година

**Подаци за 2019. год. су прелиминарни

Како би се визуализирали ефекти примјене Закона исто је приказано и графички у графикону три. Вертикална скала приказује проценат повећања/смањења прихода у односу на 2006. годину.

Графикон 3. Кретање прихода од акциза на увозну и домаћу пржену кафу, 2006-2019. год. у односу на 2006. год.

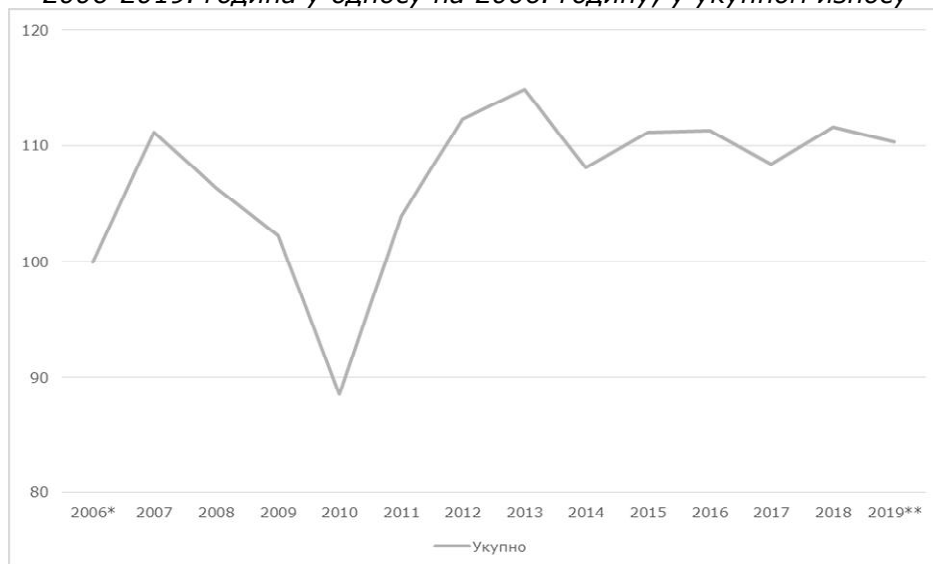

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ
*Базна година

**Подаци за 2019. год. су прелиминарни

У графикону четири видимо да су укупни приходи од акцизе на кафу стабилни те у посљедњих неколико година нису имали флукуацијски тренд. Вертикална скала приказује проценат повећања/смањења укупних прихода у односу на 2006. годину која је кориштена као базна година.

Графикон 4. Динамика кретања прихода од акциза на увозну и домаћу пржену кафу, 2006-2019. година у односу на 2006. годину, у укупном износу

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ
*Базна година

**Подаци за 2019. год. су прелиминарни

3. Преглед стопа акцизе на кафу у ЕУ и земљама у окружењу

У табели три дат је преглед стопа акцизе на кафу у земљама ЕУ које примјењују стопе акцизе, као и у БиХ, Србији и Црној Гори. Такође приказан је упоредни преглед стопа ПДВ-а.

Табела 3. Преглед стопе ПДВ-а и стопе акциза на кафу у појединим земљама ЕУ, као и у БиХ, Србији и Црној Гори

Држава	Стопе ПДВ-а у %	Стопе акциза на кафу
Белгија	6	Сирова кафа: 0.2001 ЕУР/кг нето тежине
		Пржена кафа: 0.2502 ЕУР/кг нето тежине
		Ослобађање: када кафа служи за индустријску употребу (не односи се на пржење кафе или производњу екстраката од кафе)
Хрватска	25	Пржена кафа: 6 ХРК/кг нето тежина
		Производи који служе као замјена за кафу и који садрже кафу: 6 ХРК/кг нето тежина
		Производи од кафе, екстракти, есенције, концентрати кафе: 20 ХРК/кг нето тежина
Данска	25	Пржена кафа: 7.67 ДКК/кг
Њемачка	7	Пржена кафа: 2.19 ЕУР/кг
Грчка	24	Сирова кафа: 2 ЕУР/кг
		Пржена кафа: 3 ЕУР/кг
Латвија	21	142.29 ЕУР/100 кг чисте кафе
Босна и Херцеговина	17	Сирова кафа: 1.50 КМ/кг
		Пржена кафа: 3.00 КМ/кг
		Остали производи од кафе 3.50 КМ/кг
Србија	20	Сирова кафа: 90.09 дин/кг
		Пржена кафа: 112.60 дин/кг
		Љуспице и опне од кафе: 123.86 дин/кг
		Екстракти, есенције, концентрати кафе: 168.91 дин/кг
		Производи од кафе: 337.82 дин/кг нето масе кафе садржане у готовом производу
Црна Гора	21	Сирова кафа: 1.00 ЕУР/кг
		Пржена кафа: 0.80 ЕУР/кг
		Љуспице и опне од кафе: 1.00 ЕУР/кг
		Екстракти, есенције, концентрати кафе: 1.30 ЕУР/кг
		Производи од кафе: 2.50 ЕУР/кг нето масе кафе садржане у готовом производу

Извор: Извјештај Европске федерације за кафу 2018-2019²³, Закони и прописи²⁴

²³ European Coffee Report 2018-2019 (www.ecf-coffee.org)

²⁴ Закон о акцизама БиХ („Службени Гласник БиХ“ бр. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17); Закон о акцизама Републике Србије; Уклађен годишњи износ потрошачких цијена у 2018. години („Службени лист Републике Србије“, бр. 4/19) и Закон о порезу на кафу („Службени лист Црне Горе“ бр. 08/15)